

de risico voor kaakfractuur bij oudere patiënten met een sterk geresorbeerde mandibula. Afgezien daarvan kunnen ook tandheelkundige contra-indicaties bestaan, b.v. wanneer het gevaar bestaat dat tijdens de verwijdering ook de tweede molaar verloren zou dreigen te gaan. Een andere overweging om een onvolkomen doorgebroken derde molaar te behouden kan zijn, dat om orthodontische redenen al vier premolaren zijn geofferd. Als daar nog eens de verwijdering van vier derde molaren zou bijkomen, dan zou dat een te sterke numerieke reductie van het aantal elementen kunnen betekenen. Ten slotte kan het voorkomen dat deze molaren op enigerlei wijze nodig zijn als anker-elementen. Het spreekt echter vanzelf dat het behoud in al deze gevallen alleen dan gemotiveerd is, als de mogelijkheid bestaat de stand van zulke gekantelde elementen te corrigeren.

Profylactische verwijdering van derde molaren

Doch dit zijn uitzonderingen. De klinische ervaring is nu eenmaal dat geïmpacteerde derde molaren meestal vroeg of laat tóch moeilijkheden veroorzaken. Bovendien is de daardoor teweeggebrachte schade dikwijls irreversibel. Daar kan dus de verwijdering van het schuldige element niets meer aan veranderen. Daarom is de opvatting te verdedigen dat het beter is, deze molaren profylactisch weg

te nemen, zodra gebleken is dat hun positie een normale doorbraak niet veroorlooft. Dit kan gewoonlijk wel röntgenografisch worden vastgesteld als de patiënten 16 tot 17 jaar oud zijn, d.w.z. in een periode dat de voornaamste ontwikkeling van de kaken achter de rug is. Vroegtijdige verwijdering heeft bovendien het voordeel dat de operatie, mede door het nog niet geheel gevormd zijn van de wortels, in het algemeen minder moeite zal kosten en ook minder bezwaren achteraf zal opleveren, dan wanneer men de ingreep uitstelt tot de patiënt ouder is.

De orthodontist kan in het algemeen het best beoordelen wat de optimale tijd is om tot verwijdering van de derde molaren over te gaan. De mondheelkundige specialist dient eveneens de nadruk te leggen op de waarde van vroegtijdige extractie, nl. om complicaties te voorkómen in plaats van te genezen. Beide specialisten kunnen op deze wijze belangrijk bijdragen tot de gebitsgezondheid.

V.

Literatuur:

Laskin, D. M. (1971): Evaluation of the third molar problem. J. Am. D. Ass. 82: 824.

Weinstein, S. (1971): Third molar implications in orthodontics. J. Am. D. Ass. 82: 819.

BOEKBESPREKINGEN

H. J. Rehberg: *Die Quintessenz der zahnärztlichen Abformhilfsmittel*. Quintessenz-pocket. 159 pag., 22 afb. Buch- und Zeitschriften-Verlag „Die Quintessenz“, Berlin 1971. Prijs DM 14,50.

De auteur heeft met deze pocket (11,5 x 18 cm) een werkje samengesteld dat getypeerd mag worden als „eenvoudig” en „volledig”. De volledigheid komt tot uiting door het opnemen van zes volledige specificaties en een literatuurlijst. Zodoende is het de lezer mogelijk gemaakt om, gesteund door het behandelde in de andere hoofdstukken, zich kritisch te bezinnen omtrent de eisen die „officieel” aan de diverse afdrukmaterialen worden gesteld.

De grote waarde van deze „pocket” ligt echter in de praktische benadering van de problematiek, die zich bij het nemen van afdrukken kan voordoen. Het is de mening van de auteur dat men de karakteristieke eigenschappen van de materialen moet kennen, wil men optimale afdrukken en modellen kunnen verkrijgen. Dit bereikt hij door het beschrijven van eenvoudige proeven en de respons die materialen hierop vertonen. Heeft men aldus de elementaire eigenschappen leren kennen, dan wordt vervolgd met het behandelen van in totaal elf afdrukmaterialen. Hierbij beschrijft hij de verhardingsreacties zo summier als maar mo-

gelijk is, doch gaat dieper in op de wijze waarop het materiaal gehanteerd moet worden.

De modernere elastische afdrukmaterialen en hun toepassingstechnieken krijgen extra aandacht. De praktische behandeling van de materie komt vooral tot uiting in het hoofdstukje waarin de oorzaken worden genoemd van de fouten die in afdrukken kunnen voorkomen. Tenslotte staan in een apart hoofdstuk vele handelspreparaten, hun herkomst en soort vermeld.

De auteur is er in geslaagd een gedeelte praktische tandheelkunde duidelijk te belichten. De negentig pagina's, die men in feite zal lezen, zijn daarom de prijs van het boekje waard.

H. P. L. Schoenmakers

Die Klassifizierung der malignen Tumoren nach dem TNM-System. 75 pag. Springer-Verlag, Berlin, Heidelberg, New York 1970. Prijs DM 6,80.

Sedert het begin van deze eeuw heeft men reeds pogingen in het werk gesteld om te komen tot een algemeen aanvaarde indeling van maligne tumoren.

Bij het ontwerpen van een dergelijk systeem zijn er vele factoren, welke omwille van de algemeenheid mee moeten spelen om de bruikbaarheid, zowel in theoretisch als in klinisch opzicht, mogelijk te maken.

Dank zij de activiteiten van de U.I.C.C. (Union Internationale Contre le Cancer) ontwikkelden zich uit een voorlopig opgestelde indeling, waarbij men afging op de klinisch waarneembare stadia, de algemene grondregels voor het T.N.M.-systeem.

Op het tijdstip van de diagnose is het belangrijk te weten: de aard van de tumor, de groeisnelheid, de mate van uitbreiding, de verhouding tumor-gastheer alsmede de periode, verstreken tussen de waarneming van de eerste symptomen en het ogenblik van de diagnose.

Het T.N.M.-systeem beantwoordt aan deze eisen en maakt dan ook een klinische beschrijving mogelijk, want het gehele ziektebeeld wordt vastgelegd aan de hand van een aantal exact vastgestelde kenmerken.

Het T.N.M.-systeem geeft de clinicus bij een korte formulering reeds de mogelijkheid een behandlungsplan te maken en een prognose te stellen. Bovendien kan de waarde van een behandelingsresultaat gemakkelijker worden beoordeeld. De betekenis van de initialen T.N.M. luiden als volgt:

T = primaire tumor,
N = regionale lymfkliermetastasen,
M = metastasen op afstand.

Deze letters worden aangevuld met cijfers, zodat diverse gradaties kunnen worden aangegeven.

Door de eenvoud van het systeem zal ongetwijfeld de uitwisseling van gegevens en resultaten op dit gebied tussen onderzoekcentra en specialisten worden bevorderd. Daarom ook zou iedere clinicus, die zich op het terrein der maligniteiten begeeft, een exemplaar van dit overzichtelijke, handzame boekje in zijn bezit moeten hebben.

Th. G. J. Vermeulen

W. A. Gaunt, J. W. Osborn, A. R. ten Cate: *Advanced dental histology*. A Dental Practitioner Handbook nr. 6, 2e druk, 130 pag., 86 afb. John Wright & Sons Ltd., Bristol 1971. Prijs f 19,65.

In dit aardige boekje behandelen de auteurs in een reeks van niet minder dan 23 hoofdstukjes van een paar bladzijden elk, de huidige inzichten over een groot aantal min of meer controversiële zaken uit de histologie van de tanden en hun omgeving. Daarbij gaat het om zulke verschillende onderwerpen als de prilste embryologische herkomst van odontoblasten, de gevoeligheid van dentine en de veranderingen in de tandweefsels bij het ouder worden. Maar ook de bloedtoevoer van de tand, de bouw van het glazuur en de doorbraak van tanden en een goed dozijn andere hangijzers worden niet geschuwd.

Daar het nieuwe inzicht vaak met nieuwe technieken verworven is, vinden de schrijvers het bovendien nodig de lezer in het eerste hoofdstuk van hooguit zes bladzijden een indruk te geven van o.a. histochemie, elektronenmicroscopie en aminozuuranalyse.

Dat eerste hoofdstuk is bepaald niet het beste: het is veel te kort om alle informatie die het bevat ook werkelijk

aan een nieuweling op het gebied over te dragen en overbodig voor de vakman. Dat gaat beter in de volgende hoofdstukken waar de schrijvers in hun opstellen voortbouwen op wat elke goed opgeleide tandarts in het boek dat hij 10 jaar geleden gebruikte kan naslaan.

De tweede druk verscheen al 4 jaar na de eerste en kon zonder al te veel kosten bijgewerkt worden naar de nieuwe stand van zaken, omdat de auteurs principieel alleen gebruik maken van eenvoudige lijnclichés voor de afbeeldingen. Elektronenmicroscopische vondsten worden zo wel heel duidelijk geïllustreerd, maar het zou toch aanbeveling verdienen dat althans éénmaal naast het schema met de hiëroglfen voor desmosomen enz. de subtiele werkelijkheid in de oorspronkelijke foto wordt getoond.

Zij die zich snel willen oriënteren over de nieuwe inzichten kunnen aan het boekje veel plezier beleven dat slechts getemperd wordt doordat de tekst geen verwijzingen geeft naar de overigens goede literatuurlijstjes aan het einde van elk hoofdstuk. Daardoor blijft het raden op welk van de opgegeven plaatsen een bepaalde vondst uitvoeriger uit de doeken wordt gedaan.

M. T. Jansen

Fédération Dentaire Internationale: *Early detection of oral cancer*. 1971, 26 pag. In Nederland verkrijgbaar door tussenkomst van N.V. Martinus Nijhoff's Boekhandel en Uitgevers Maatschappij, Lange Voorhout 9, Den Haag. Prijs \$ 2,5.

Dit boekje, dat is samengesteld door de „Commission on Dental Research” van de F.D.I., is vooral voor de tandarts geschreven om als leidraad te dienen bij het diagnostiseren van het carcinoom in de mond in een vroeg stadium.

In de V.S. en West-Europa komt 5 % van deze tumoren in genoemd orgaan voor; in Zuid-Oost Azië bedraagt dit percentage 40. De prognose is nog steeds ongunstig, vooral van die tumoren, welke laat ontdekt worden.

In deze handleiding worden een aantal verschijnselen genoemd, die een vroege diagnose mogelijk kunnen maken. Deze symptomen, die zeker in het begin niet-specifiek zijn, bestaan o.a. uit erytheem, ulceratie, hyperkeratose en hyperplasie. Indien deze afwijkingen in korte tijd niet op de ingestelde therapie reageren, dient terdege aan de aanwezigheid van een carcinoom gedacht te worden.

De auteurs adviseren om elk stukje weefsel, dat uit de mond verwijderd wordt, hoe benigne het er ook uitziet, microscopisch te laten onderzoeken.

Daarna wordt het carcinoom van de lippen en het gelaat besproken. Aan het slot worden aanwijzingen gegeven voor het maken van uitstrijkjes en ten behoeve van de biopsie. Een positief cytologische diagnose dient nog altijd door histologisch onderzoek geverifieerd te worden.

Het goed verzorgde boekje wordt uitgegeven in de Franse, Duitse, Engelse en Spaanse taal. Het bevat zeer instructieve kleurenfoto's, die van uitstekende kwaliteit zijn. Een ieder, die met de inspectie van de mondholte is belast, kan dit geschrift warm worden aanbevolen.

H. H. Verkerk